

Hur bidrar studiehandledningen till elevens måluppfyllelse?

Delrapport 1

Ett samverkansprojekt mellan Språkcentrum och Institutionen för didaktik och pedagogisk profession vid Göteborgs universitet

Göteborg 2018-03-20

Projektansvarig

Jan Malmgren Språkcentrum

Innehåll

1 Sammanfattning	3
1.1 Förslag på utvecklingsområden:.....	3
2 Syftesbeskrivning.....	3
3 Bakgrund	4
3.1 Språkcentrums roll som samverkanspartner	5
3.2 Träffar med Språkcentrum och skolenheterna	6
3.3 Modersmåls lärare – studiehandledare – studiestödjare	6
4. Aktuell forskning.....	7
4.1 Interkulturellt förhållningssätt - bra för modersmålsämnet.....	8
4.2 Framgångsfaktorer	8
5. Kartläggning - Inledande bedömning av nyanlända elevers kunskaper.....	9
6. Studiehandledningens innehåll	10
7. Studiehandledning utifrån olika modeller.....	11
8. Samverkan mellan elevens lärare och studiehandledare	11
9. Faktorer i handledarrollen som påverkar.....	12
10. Resultat från skolinspektionens granskning av 14 skolor i Sverige 2017	13
11. Projektet "Studiestödjare-en väg till jobb och framgång i skolan"	14
12. Skolor med egna studiehandledare/studiestödjare.....	14
13. Minskat behov från och med hösten 2017	15

1 Sammanfattning

Språkcentrums erfarenhet är att många skolor har goda intentioner och en tydlig struktur för mottagandet av nyanlända. På dessa enheter fungerar även studiehandledningen utifrån befintliga förutsättningar på ett tillfredsställande sätt. Samtidigt gör genomförda enkäter och samtal gällande att det finns ett antal förbättringsområden – något som även Skolverkets stödmaterial "Studiehandledning på modersmålet" (Rev 2015-11-30) och Skolinspektionens granskning av 14 skolor - "Studiehandledning på i modersmålet i åk 7 – 9" (Publiceringsår 2017) uppmärksammar.

1.1 Förslag på utvecklingsområden:

- Att skolor i större utsträckning har tydliga dokumenterade rutiner för hur studiehandledningen ska bedrivas.
- Att dessa rutiner tydliggör hur samplanering och kontinuerlig utvärdering ska genomföras med inriktning på elevens progression i de ämnen studiehandledning bedrivs.
- Att i större utsträckning använda IKT i samplanering mellan lärare och studiehandledare.
- Att nyanländas kartläggning får en större betydelse vid beställning av studiehandledning.
- Att studiehandledare i större utsträckning får ta del av kartläggningsresultatet.
- Att studiehandledaren tar en mer aktiv roll för att ge och få information.
- Att studiehandledaren tar en mer aktiv roll när det gäller att beskriva från vilket skolsystem eleven kommer och vad detta kan innebära för elevens skolgång i Sverige.
- Att samverkan mellan rektorer och Språkcentrum sker mer kontinuerligt.
- Att skolor i högre grad kontaktar Språkcentrum för råd och stöd i arbetet med nyanlända elever.
- Att skolor som har egna anställda studiehandledare samverkar med Språkcentrum för kompetensutveckling för dessa.
- Att skolorna tar tillvara modersmåslärares/studiehandledarnas erfarenheter för att förstärka interkulturella arbetssätt.
- Att säkerställa att nyanlända elever har samma förutsättningar under sin skolgång utifrån gällande mål och utgångspunkter i "Jämlikt Göteborg – hela staden socialt hållbar"

2 Syftesbeskrivning

Syftet med detta arbete är att ge en bild av studiehandlednings praktiska genomförande i staden och härigenom lyfta fram goda exempel, som kan spridas och därigenom förbättra kvaliteten på studiehandledningen och samtidigt kartlägga hur resurserna används. Resurserna som läggs på studiehandledningen blir då mer effektiva och långsiktigt blir det en ekonomisk besparing genom att nyanlända elever får bättre förutsättningar att lyckas i sin skolgång.

Delrapporten baseras på beprövad erfarenhet via genomförda kartläggningar, utvärderingar, enkäter och samtal under 2017, aktuell forskning samt på vetenskaplig grund i form av Skolverkets stödmaterial "Studiehandledning på modersmålet (Rev 2015-11-30) och Skolinspektionens.

3 Bakgrund

Från år 2015 har ökningen av studiehandledning varit konstant med sin kulmen läsåret 2016/2017. I takt med de senaste årens ökande flyktingmottagande har dock studiehandledningen för nyanlända elever ökat dramatiskt. Det är främst inom grundskolan, men även inom gymnasieskolan, som efterfrågan har ökat. När det gäller modersmålsstöd i förskolan är efterfrågan fortsatt mycket begränsad.

Språkcentrum fakturerade för 2017 närmare 64 000 TKR för studiehandledningen inom staden, varav grundskolan står för den absolut största delen. Studiehandledningen på modersmålet regleras i skollagen 5 kap. *"En elev som inte klarar att följa undervisningen på svenska har rätt att få stöd i form av studiehandledning på sitt modersmål, om eleven riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås i ett eller flera ämnen."*

För att fler nyanlända elever, som har tagits emot under högstadietiden, ska bli behöriga till gymnasieskolans nationella program föreslår regeringen ändringar i skollagen. I lagrådsremissen står bl. a. att läsa att: "Andelen nyanlända elever (elever som varit i svensk skola högst fyra år) som når behörighet till gymnasietts nationella program ökar. Det är dock fortfarande stor skillnad mellan nyanlända elever och andra. Nyanlända elever har varierande skolbakgrund, men för många är det svårt att på så kort tid som ges, nå och bevisa att de nått de kunskapskrav som ställs för behörighet. Regeringen lämnar nu flera förslag för att öka nyanlända elevers möjligheter. (Lagrådsremiss Mars 2018 – "Fler nyanlända ska uppnå behörighet i gymnasieskolan och kvalitén i förskolan ska stärkas")

Att studiehandledningen har haft stor betydelse för att eleven lättare ska nå målen har varit känt. I enkäter inom projektets ram, som är genomförda med rektorer, nyanlända elevers lärare och studiehandledare, har samtliga svarat att de ser att studiehandledningen gynnar elevens lärande. (Se graf 1 och 2) Däremot har det funnits indikationer på att studiehandledningen inte alltid fungerar så väl inom vissa områden. Detta gäller i synnerhet samplaneringen mellan studiehandledare och berörda lärare på skolan samt den kontinuerliga utvärderingen av elevens progression.

För att få en bättre översikt om hur studiehandledningen fungerar i vardagen har Språkcentrum sökt och tilldelats medel från "Jämlikt Göteborg – hela staden socialt hållbar" för att göra en grundlig analys. Genom en rad olika enkäter, kartläggningar och samtal har en tydligare bild framträtt inom vissa områden. Ursprungsplanen var att Intuitionen för Svenska som andra språk vid Göteborgs universitet skulle genomföra intervjuer på ett antal skolor. Av olika skäl har inte institutionen kunnat genomföra dessa och istället tillfrågades Institutionen för didaktik och pedagogisk profession (IDPP) vid Göteborgs universitet. Universitetslektor Catarina Schmidt kommer så med start i maj 2018 att genomföra djupintervjuerna på ett mindre antal grundskolor. Intervjuerna genomförs med rektorer, grundskollärare och studiehandledare - de senare anställda både på Språkcentrum och på de respektive skolorna. Intervjuerna genomförs både med elever som får och inte får studiehandledning

idag samt av ett antal elever som går på nationella program på gymnasiet och som fick studiehandledning under sin tid i grundskolan. Utifrån detta arbete kommer en analys presenteras som då är genomförd av en utomstående aktör.

Graf 1

Svar från 68 rektorer

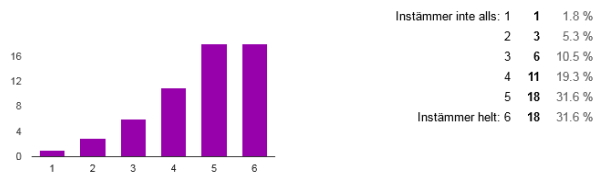
13-Min uppfattning är att studiehandledning på modersmålet generellt gynnar elevens måluppfyllelse.

Graf 2

Svar från 57 grundskollärare

6-Jag upplever att studiehandledningen har gagnat elevens lärande.

3.1 Språkcentrums roll som samverkanspartner

I Skolverkets stödmaterial "Studiehandledning på modersmålet" står det: "Om studiehandledaren är anställd centralt hos huvudmannen behöver utvecklingsarbete ske i samarbete med denna centrala enhet, så att man kan arbeta gemensamt med det man vill förbättra".

Språkcentrum har en hög ambitionsnivå för att samverka på olika nivåer inom Göteborgs Stad.

För område Stadsgemensamt finns en styrgrupp, som träffas en gång i månaden och vars sammansättning, uppdrag och mandat är i enlighet med följande beskrivning:

- Externa representanter (från FSF, GSF, UBF/GYMN) ska vara chefer med beslutsmandat, med direkt ingång i förvaltningsledningen
Samtliga representanter ska utse en personlig ersättare på samma nivå
Chef för område Stadsgemensamt är ordförande
2 representanter från förskoleförvaltningen
3 representanter från grundskoleförvaltningen
2 representanter från utbildningsförvaltningen
4 representanter från utbildningsförvaltningen, område Stadsgemensamt
1 representant från stadsledningskontoret
1 representant från arbetsmarknad och vuxenutbildningsförvaltningen – adjungeras
- Uppdrag; att med fokus på verksamheterna i område Stadsgemensamt:
Prioritera behov utifrån budget/inriktningsdokument, med utgångspunkt från skol- och förskoleutredningen samt 1-19-perspektivet
Initiera dialog om för utbildningsområdet angelägna utvecklingsområden
Återkommande belysa hur olika insatser bidrar i de processer som leder till ökad måluppfyllelse
Ta fram beslutsunderlag och besluta i frågor som berör verksamheterna i område Stadsgemensamt
Ta fram beslutsunderlag och besluta om prisjusteringar gällande Språkcentrums verksamhet
Varje medlem i gruppen ansvarar för kommunikation och förankring i sin förvaltning

- Mandat; Styrgruppen avgör i vilka frågor styrgruppen självt fattar beslut och vilka frågor som ska beslutas i resp. förvaltningsledning. Styrgruppen är beslutsför när hälften av de externa representanterna är närvarande. Vid oenighet

3.2 Träffar med Språkcentrum och skolenheterna

I början av juni varje år får samtliga rektorer en inbjudan att via en länk boka en tid för att vid höstterminens start genomföra en gemensam träff på sin skola. På mötet deltar de modersmåls lärare/studiehandledare, som kommer att ha undervisning på skolan under kommande läsår. Här medverkar även en enhetschef från Språkcentrum. Syftet med mötet är att, förutom att gå igenom praktiska saker som t. ex. elevschema, salar, nycklar, parkering mm, diskutera pedagogiska frågor. Tid som är avsatt för detta möte är ca en timma.

På våren bjuder Språkcentrum in till ett antal träffar riktade till administrativ personal ute på skolorna för att gå igenom beställningsrutiner, deltagarlistor, Procapita och liknande.

Enhetscheferna på Språkcentrum har delat upp ansvarsfördelningen inom de olika stadsdelarna. Syftet är att skapa kontinuerliga relationer med berörda rektorer och andra samarbetspartners i respektive stadsdel. Språkcentrum försöker etablera dessa relationer genom att t. ex. erbjuda sig att någon gång per termin delta på rektorsmöten för att diskutera frågor som rör modersmålsundervisning och studiehandledning. Av olika anledningar genomförs detta sällan och en bidragande orsak är tidsbrist från rektorernas sida.

Språkcentrum har även en stark vilja att komma ut till skolor för att diskutera arbetet med studiehandledningen med rektorer och lärare. För att detta ska kunna genomföras måste det finnas ett intresse och en vilja från skolan att bjuda in Språkcentrum. Vid de tillfällen då detta har genomförts är det inte ovanligt att många frågetecken rätas ut och skolan får en tydligare bild av hur studiehandledningen kan utvecklas. Det finns ett stort intresse från Språkcentrum att öka denna typ av möten på stadens skolor.

3.3 Modersmåls lärare – studiehandledare – studiestödjare

Språkcentrum anställer modersmåls lärare som yrkesbenämning. I uppdraget ingår modersmålsundervisning och studiehandledning. I modersmålsundervisningen sker undervisningen med utgångspunkt i kurs- eller ämnesplanen för modersmål medan studiehandledningen utgår ifrån kurs- eller ämnesplanerna i olika ämnen. Det optimala är att det är samma modersmåls lärare som genomför både modersmålsundervisning och studiehandledning för samma elever, då läraren därigenom får en bredare kunskap av elevens förmågor. Språkcentrums lärare genomför även vid behov kartläggningar av nyanlända, prövningar i sitt modersmål samt bistår skolor vid Nationella prov då de översätter proven för nyanlända elever med begränsade kunskaper i svenska.

Skolor som har egna lärare anställer oftast med yrkesbenämningen studiehandledare alternativt studiestödjare. I detta dokumentet används i första hand begreppet studiehandledare.

4. Aktuell forskning

I en forskningsöversikt om nyanlända i svenska skolan ("Nyanlända och lärande" – 2010) konstaterar Nihad Bunar, professor på Avdelningen för barn och ungdoms vetenskap vid Stockholms universitet, att en forskningsinriktning under senare år har varit att se utbildningen i ett helhetsperspektiv och studera flerspråkiga elevers språkutveckling och skolframgång i ett sammanhang. Forskning visar att utbildningar som tillvaratar elevernas samtliga resurser i form av deras redan tillägnade språk och kunskaper ger bättre skolresultat. En förutsättning för detta är individualiserad undervisning utifrån en bedömning av varje elevs kunskaper liksom att studiehandledare och ämneslärare samverkar för att eleven ska kunna nå sina mål.

Jim Cummins, Professor vid the Ontario Institute for Studies in Education vid universitetet i Toronto, beskriver i sin bok från 2017 "Flerspråkiga elever – Effektiv undervisning i en utmanande tid" ett antal grundläggande resultat från forskningen. Några exempel på detta är:

- Det språk som ger framgång i skolan skiljer sig mycket från det språk vi använder i vardagen.
- Elever av utländsk härkomst, som skall lära sig värdlandets skolspråk behöver minst fem år för att hinna ikapp kunskapsmässigt i förhållande till de inhemska eleverna. Vardagsspråket tillägnar de sig däremot inom ett till två år.
- Kontinuerlig utveckling av läs- och skrivfärdighet har ett starkt samband med graden av elevernas engagemang för läsande och skrivande.
- Samhälleliga maktförhållanden såsom läroplaner, bedömningsnormer, lärarutbildningar, modersmålsstöd osv har stark påverkan på skolstruktur liksom samspelet – identitetsförhandlingen - mellan lärare och elever. Detta gäller även i länder som värderar jämlikhet och kvalitativ skolgång för alla.
- De flerspråkiga elevernas modersmål är inte en orsak till svagare prestation. Elevernas språk utgör viktiga verktyg för tänkande, kommunikation inom familjen liksom i skolan samt för framtida ekonomiska och personliga möjligheter.
- Identitet spelar roll. Det snabbaste sättet att få eleverna att tappa intresse för skolarbetet är att nedvärdera deras identitet som elever och individer.

Skolverket har, med utgångspunkt i tidigare forskning och utredningar, tagit fram stödmaterial som kan hjälpa skolorna att erbjuda eleverna en studiehandledning av god kvalitet. Dessa pekar också på ett antal framgångsfaktorer som är utmärkande för de skolor som har kommit längre i arbetet med att organisera och genomföra studiehandledning på modersmålet (Skolverket 2016).

I Skolverkets statistik från 2014 uppnår elever som invandrat till Sverige efter sju års ålder i mycket lägre utsträckning än övriga elever behörighet till nationella program i gymnasieskolan. Flickor med utländsk bakgrund presterar generellt sett bättre än pojkar med utländsk bakgrund. (Skolverkets stödmaterial "Studiehandledning på modersmålet - Rev 2015-11-30)

4.1 Interkulturellt förhållningssätt - bra för modersmålsämnet

Skolverket lyfter i en rapport i "Forskning för skolan" fram avhandlingen "Moving Together – Conditions for Intercultural Development at a Highly Diverse Swedish School" av Helena Avery. I denna går att läsa:

"Interkulturalitet och interkulturellt förhållningssätt är komplexa begrepp som har definierats på en mängd olika sätt. Förenklat handlar det om en skolorganisation som strävar efter jämställdhet och öppnar för mångfald av röster och tar till vara olika lärares och elevers kompetenser och erfarenheter. Förespråkare av interkulturalitet understryker också vikten av ömsesidig förståelse och att öppna skolan för nya tolkningssätt och didaktiska överväganden."

Författaren menar att det är angeläget att ta tillvara modersmållärares erfarenheter och att synen på modersmålsämnet är viktig. Hon pekar samtidigt på faktorer som kan hämma samverkan med modersmållärarna och skolans övriga personal, då modersmålläraren oftast är på skolan vid enstaka tillfällen. Ett exempel på hur man kan utveckla samverkan mellan modersmållärare och skolans övriga personal är så kallad "morgonundervisning". Rektorn på skolan beslutar då att lägga skolans personalkonferens mellan kl. 08.00 – 10.00 och möjliggör på så vis att även modersmålsundervisningen kan förläggas samma tid. Ämnet får då en högre status och blir en del av dagens övriga ämnen. Modersmållärarna får här i högre utsträckning träffa skolans personal jämfört med om den ligger på sen eftermiddagstid.

Skolor som på detta sätt lyfter fram modersmålets betydelse påverkar studiehandledningen positivt, vilket ökar förutsättningarna för nyanlända elever att nå en högre måluppfyllelse. Det är oftast rektorns syn på modersmålsundervisningen och studiehandledningen som påverkar statusen på dessa pedagogiska insatser.

4.2 Framgångsfaktorer

I Skolverkets stödmaterial "Studiehandledning på modersmålet" lyfter man fram komplexiteten i att organisera studiehandledningen så att den blir så effektiv som möjligt. Exempel på utmaningar är att rekrytera studiehandledare med rätt kompetens, samplanering mellan lärare och studiehandledare, hitta tid för kontinuerlig utvärdering och schemaläggning.

I stödmaterialet lyfter man fram framgångsfaktorer, där skolor har kommit långt med att organisera och genomföra studiehandledning på modersmålet:

- Att den föregås av en bedömning av elevens språk- och ämneskunskaper.
- Att insatserna anpassas efter elevens förutsättningar och behov.
- Att skolan har kompetens om flerspråkighet.
- Att studiehandledaren och elevens lärare samverkar.
- Att undervisningen ges växelvis på elevens modersmål och på svenska, för att eleven därigenom ska utveckla verktyg för sitt eget lärande.

För att få en uppfattning om hur studiehandledningen fungerar i vardagen har Språkcentrum genomfört kontinuerliga utvärderingar i form av enkäter. På den senast genomförda enkäten av

lärare som direkt samverkar med studiehandledare, svarade 57 lärare inom Göteborgs Stad. Dessa svar påvisar att det finns en del viktiga områden som kan utvecklas. I de negativa resultaten framförs nästan alltid bristen på tid. På frågan om man har kunnat avsätta tid tillsammans med studiehandledaren svarade drygt 50 % att det är svårigheter med detta. (Se graf 3) Exempel på områden som behöver förbättras:

- Att initialt sätta upp tydliga mål med studiehandledningen tillsammans med studiehandledaren
- Samplanering mellan elevens lärare och studiehandledare.
- Att kontinuerligt utvärdera arbetet utifrån elevens progression.

I en enkät riktad till rektorer svarar cirka 75 % att man på skolan har en övergripande handlingsplan för hur nyanlända elever tas emot på skolan, cirka 16 % svarar att arbetet med detta pågår och de övriga 9% svarar Nej. På frågan om skolan har dokumenterade rutiner för hur studiehandledningen ska genomföras så svarar cirka 48 % Nej, 38 % Ja och resten att arbete pågår.

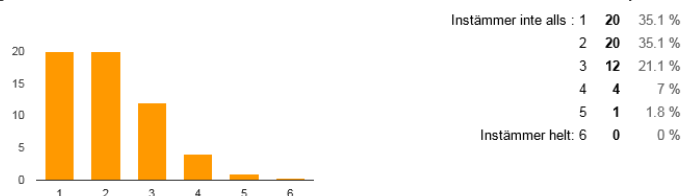
I mars 2017 genomförde Språkcentrum en enkät till utifrån en viss elev och skola för att få ett mer korrekt svar. Av de 67 svar som inkom, svarade drygt 70 % Nej på frågan om de fått tillgång till skolans handlingsplan för nyanlända elever. På frågan:

”Jag får information i god tid innan så att jag kan planera mitt arbete inför varje studiehandledningstillfälle” svarade lite drygt 40 % Aldrig eller sällan, cirka 10 % svarade att de får informationen via eleven och cirka 50 % att de alltid eller ofta får information i god tid.

Graf 3

Svar från 57 grundskollärare:

2-Jag har kunnat avsätta tid tillsammans med studiehandledaren/studiehandledarna för att planera arbetet.

5. Kartläggning - Inledande bedömning av nyanlända elevers kunskaper

Sedan den 15 april 2016 är Skolverkets kartläggningsmaterial för bedömning av nyanlända elevers kunskaper steg 1 och 2 obligatorisk att använda vid kartläggningar inom grundskolan, grundsärskolan, sameskolan och specialskolan. (”Kartläggning av nyanländas elevers kunskaper”) Resultatet av kartläggningen ska ligga till grund för planeringen av elevens fortsatta undervisning och av hur undervisningen ska fördelas mellan ämnena. Det är därför angeläget att resultatet av kartläggningen förs vidare till berörda lärare inklusive studiehandledare. Materialet består av tre steg varav de två första är obligatoriska. Steg 1 kartlägger elevens språkliga färdigheter och erfarenheter och steg 2 elevens kunskaper inom områdena literacitet och numeracitet. Literacitet handlar om elevens användning av skriftspråk i olika sammanhang och för olika syften medan numeracitet avser elevens förmåga att använda matematiskt tänkande när det gäller att lösa problem, föra

resonemang, argumentera och motivera sina lösningar. Steg 3 kartlägger elevens kunskaper i 15 av grundskolas ämnen.

I enkätsvaren från rektorerna svarar cirka 84 % att man genomför kartläggningar av nyanlända elever på sin skola, cirka 15 % svarar att man inte alltid genomför kartläggningar medan cirka 1 % anger svaret Vet ej. På frågan om det finns rutiner för hur resultatet förs vidare till berörda lärare svarar cirka 80 % Ja, cirka 16 % svarar Inte alltid och cirka 4 % Vet ej. På frågan om detta även inkluderar studiehandledarna svarar cirka 32 % Ja, cirka 30 % Nej och cirka 38 % Vet ej.

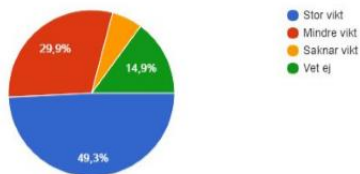
När vi i en enkät till studiehandledarna frågade om de har fått ta del av resultatet av elevens kartläggning svarade cirka 60 % Nej, cirka 20 % Ja och cirka 20 % att de varit delaktiga i arbetet med elevens kartläggning. (Se graf 5) När frågan "Är resultatet av elevens kartläggning ett viktigt underlag vid beställning av studiehandledningen" ställdes till rektorerna, svarade cirka 50 % Stor vikt, cirka 30 % Mindre vikt, cirka 15 % Vet ej medan cirka 5 % svarade Saknar vikt. (Se graf 4 och 5)

Graf 4

Svar från 67 rektorer

7-Är resultatet av elevens kartläggning ett viktigt underlag vid beställning av studiehandledning?

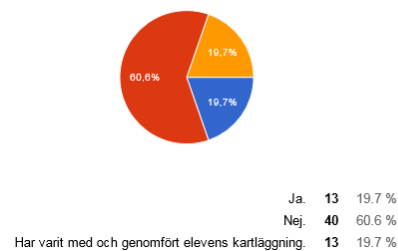
67 svar

Graf 5

Svar från 67 studiehandledare

Jag har fått information om resultatet av elevens kartläggning.

6. Studiehandledningens innehåll

Studiehandledningen innehåller två delar: Språklig- och Interkulturell handledning.

Den språkliga delen innebär att eleven via sitt modersmål får stöd i de ämnen, där eleven riskerar att inte nå målen. Lärarna arbetar utifrån olika modeller, se ytterligare redogörelse under rubrik nedan.

I den interkulturella delen får eleven en förståelse för det svenska skolsystemet för att härigenom uppmärksamma likheter och skillnader med rådande förhållanden i hemlandet och därmed lättare utveckla sin elevroll i det nya systemet. Nyanlända elever kommer ofta från skolsystem med en auktoritär inriktning. Att nu befinna sig i ett skolsystem, där elever inte bara får utan också ska förväntas ställa frågor, vara delaktig, ha ett kritiskt tänkande, diskutera och uttrycka åsikter om både kunskapsinnehåll och undervisningsformer, kan ofta bli förvirrande. Studiehandledaren har en viktig roll genom att via modersmålet få eleven att känna tillit, trygghet och förståelse för den svenska skolan. Även föräldrarnas förståelse för och delaktighet i det svenska skolsystemet är en framgångsfaktor. Studiehandledaren är en viktig länk mellan hem och skola, eftersom hen har kunskap om både hemlandets och det svenska skolsystemet.

7. Studiehandledning utifrån olika modeller

Studiehandledningen kan genomföras på olika sätt beroende på elevens behov.

En elev med begränsade kunskaper i svenska men med goda ämneskunskaper kan få en genomgång på sitt modersmål, innan lektionen genomförs på svenska, och har då en viss förförståelse och kan lättare följa med under lektionen. Studiehandledning efter lektionen används för att repetera och fördjupa det som eleven har undervisats i i ett ämne. Studiehandledaren är medveten om vilka kunskapskrav som minst ska uppnås i ämnet och stöttar eleven genom de delar som bedöms vara viktiga för att eleven ska lyckas. Studiehandledning på modersmålet efter lektionen passar elever som har kommit längre i sin utveckling av svenska språket. Studiehandledning under lektionen innebär att eleven får handledningen på modersmålet samtidigt som ämnesundervisningen. Detta gynnar samarbetet mellan läraren i ämnet och studiehandledaren och det passar bra när studiehandledningen omfattar en eller flera elever i samma undervisningsgrupp i och med att det kan tillföra ett flerspråkigt perspektiv till ämnesundervisningen.

8. Samverkan mellan elevens lärare och studiehandledare

Skolverket skriver i sitt stödmaterial "Studiehandledning på modersmålet" att en viktig framgångsfaktor är att studiehandledaren och elevens lärare samverkar. I våra enkäter till både elevens lärare och studiehandledare framkommer det att det här finns brister.

I enkäten till studiehandledare svarade cirka 48 % av de tillfrågade Ja, cirka 11 % Nej och cirka 41 % Till viss del på frågan: "Jag och elevens lärare har tillsammans planerat studiehandledningen utifrån elevens förutsättningar och behov."

När vi i en enkät till lärare som samverkar med studiehandledare gav påståendet "Jag och studiehandledaren har kunnat sätta upp tydliga mål med syftet av studiehandledningen" svarade över 50 % att det inte stämde. Skälet som angavs var i första hand brist på tid. Förslag till förbättringsområden som angavs är t ex:

"Planeringstid i början av terminen tillsammans med studiehandledaren för att kunna göra upp en plan."

När vi i en enkät till lärare som samverkar med studiehandledare gav påståendet:

"Jag har kunnat avsätta tid tillsammans med studiehandledaren/studiehandledarna för att planera arbetet" svarade ca 70 % att det inte stämmer alls. (Se graf 6) Det är ungefär samma resultat på påståendet:

"Jag har kunnat avsätta tid tillsammans med studiehandledaren/studiehandledarna för att utvärdera arbetet." Oftast anges tidsbrist som skäl till att avsätta tid för samplanering. Här är exempel på synpunkter som lyfts fram:

"Tid och plats för gemensam planering saknas. Alternativt: en rutin som fungerar där vi stämmer av och planerar via mail, veckovis eller mer sällan, för varje elev."

"Önskar ett digitalt forum där vi tillsammans kan planera."

”Tyvärr blir mina svar i den här enkäten inte så roliga kanske men det beror absolut inte på studiehandledaren utan på tidsbrist. Planering ihop med studiehandledare har inte existerat ej heller någon givande utvärdering. Det kanske är en organisationsfråga.”

”Vi bör inkludera även studiehandledningen och studiehandledarna, då vi planerar in tid för utvärdering. Gemensamma rutiner saknas i nuläget för detta.”

”Studiehandledarna måste var mer aktiva själva och söka upp berörda lärare för att få information.”

På frågan vad studiehandledarna ser som den viktigaste framgångsfaktorn, svarar en mycket stor majoritet att samplanering med berörda lärare på skolan samt att få uppgifter i god tid innan mötet med eleven var avgörande. Om det är svårt att få till fysiska möten så är IKT en möjlig väg till att underlätta samplanering.

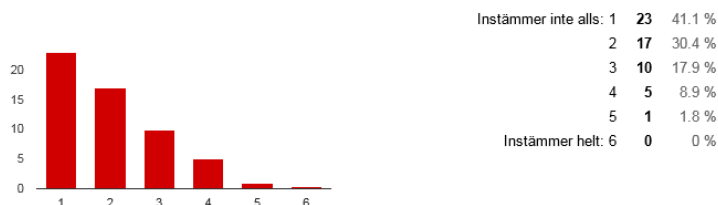
Som redan framgått svarar närmare 50 % av rektorerna att de saknar dokumenterade rutiner för hur studiehandledning ska genomföras. (Se graf 7) På frågan till rektorerna om de har en övergripande handlingsplan för hur nyanlända elever ska tas emot på skolan svarar 76 % Ja, 16 % Arbete pågår och 8 % Nej.

När vi ställer studiehandledarna inför påståendet ”Jag har fått skriftlig information om hur skolan arbetar med nyanlända – Skolans handlingsplan för nyanlända elever” svarar 73 % Nej.

Graf 6

Svar från 57 grundskollärare.

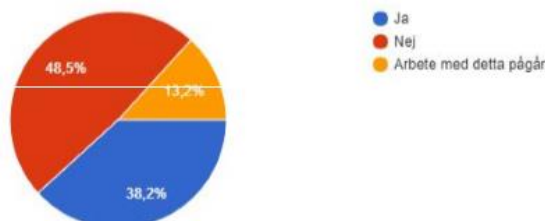
3-Jag har kunnat avsätta tid tillsammans med studiehandledaren/studiehandledarna för att utvärdera arbetet.

Graf 7

3-Finns det på din skola dokumenterade rutiner för hur studiehandledningen ska genomföras?

68 svar

9. Faktorer i handledarrollen som påverkar

I Skolverkets stödmaterial - ”Studiehandledning på modersmål” tar man upp ett antal framgångsfaktorer som kan påverka studiehandledningen positivt. Studiehandledaren:

- behärskar modersmålet och det svenska språket.
- har en utvecklad språklig medvetenhet.
- är pedagogiskt kunnig.
- är förtrogen med svensk skola.
- är målfokuserad.
- är ämneskunnig.

För att få en uppfattning om hur modersmållärare, som är anställda på Språkcentrum och som hade studiehandledning i sitt uppdrag, uppfyllde kriterierna, gjordes en självskattning inom dessa områden På påståendet; "Jag har pedagogisk utbildning från mitt hemland" svarade cirka 65 % Ja. När det gäller pedagogisk utbildning från Sverige svarade cirka hälften Ja. På frågan om man är förtrogen med det skolsystem som eleven hade gått i tidigare svarar 65 % Ja och cirka 35 % Till viss del och när det gäller förtrogenhet med det svenska skolsystemet så svarar ca 80 % Ja och ca 20 % Till viss del. När motsvarande frågor ställs till grundskollärare, som samarbetar med studiehandledare svarade nästan 30 % Vet ej på frågan om de upplever att studiehandledaren har kännedom om det skolsystem eleven gått i. Då det är en viktig faktor att lärare för nyanlända elever har kännedom om vilket skolsystem eleven kommer ifrån är det angeläget att lärare och studiehandledare diskuterar detta. Det är ett ömsesidigt ansvar att studiehandledare och elevens lärare medverkar till att detta görs.

10. Resultat från skolinspektionens granskning av 14 skolor i Sverige 2017

Vid skolinspektionens granskning uttryckte både skolans personal och elever att de är positiva till effekterna av studiehandledningen. Men resultaten visar också att den studiehandledning som ges inte alltid är anpassad till elevens behov. Till de hinder som identifierats finns bristande möjligheter till samverkan mellan studiehandledare och lärare, kompetensutvecklingsbehov och bristande kännedom om och förståelse för studiehandledarens uppdrag. (Skolinspektionens granskning av 14 skolor uppmärksammar - "Studiehandledning på i modersmålet i åk 7 – 9" - Publiceringsår 2017).

Skolinspektionen har vid detta tillfälle även samtalat med elever som samtliga uttrycker att de är positiva till studiehandledningen. "Samtliga elever som vi har mött i granskningen menar att studiehandledningen innebär ett stöd i deras kunskapsutveckling då den innebär en möjlighet för eleverna att följa klassens ordinarie undervisning och utveckla de kunskaper den syftar till". En del elever skulle vilja ha mer studiehandledning och någon tycker att hen får det i fel ämne. Elever uttrycker också att de anser sig behöva ett annat upplägg eller innehåll i studiehandledningen än det som de faktiskt erbjuds.

Granskningen pekar på fem viktiga utvecklingsområden:

- Studiehandledningen på modersmålet behöver i högre grad anpassas till den enskilda elevens behov.
- Studiehandledare och ämneslärare behöver samverka i högre utsträckning.
- Huvudmän och skollädares ansvar behöver tydliggöras i skolorna.
- Studiehandledarens uppdrag behöver tydliggöras i skolorna.
- Fler huvudmän behöver ta ansvar för helheten.

11. Projektet "Studiestödjare-en väg till jobb och framgång i skolan"

Projektet "Studiestödjare-en väg till jobb och framgång i skolan" pågick under perioden september 2016 till och med juni 2017 i nio stadsdelar i Göteborg Stad. Språkcentrum var representerade i både styrgrupp och arbetsgrupp. Projektets övergripande syfte har varit att stödja flerspråkiga elevers kunskapsutveckling och måluppfyllelse samt säkerställa tillgång till och kvaliteten på studiestöd på skolspråk inom grundskolan i Göteborg Stad. Under projekttiden har 25 deltagare genomfört uppdragsutbildning "Studiestödjarens roll i nyanländas lärande i skolan" på Högskolan i Borås, á 7,5 högskolepoäng och tio dagars praktik inom grundskolan i Göteborg Stad. 18 deltagare har under vårterminen haft anställning på minst 50 procent inom grundskolan i Göteborg Stad. Efter projektets avslut har åtta personer fått fortsatt anställning inom grundskolan i Göteborg Stad.

12. Skolor med egna studiehandledare/studiestödjare

I maj 2017 genomförde Språkcentrum en inventering av hur många studiehandledare, som är anställda direkt på skolorna. De inkomna svaren gav följande bild. Beakta att förändringar kan ha skett sedan denna inventering gjordes:

Stadsdel	Antal skolor	Antal studiehandledare*	Språk
Östra Göteborg	8	13	3
Örgryte-Härlanda	3	4	3
Norra Hisingen	2	4	3
Västra Hisingen	3	13	5
Västra Göteborgs	Uppg. saknas	Uppg. saknas	4
Angered	Uppg. saknas	21	5

*Varierande sysselsättningsgrad

I huvudsak är det arabiska och somaliska som är aktuella.

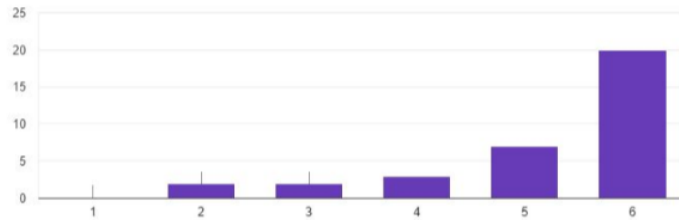
På påståendet "Jag upplever att våra egna modersmållärare/studiehandledare har bättre förutsättningar för samverkan som gynnar elevens måluppfyllelse" svarar totalt 34 rektorer. (Se graf 8) En klar majoritet upplever att samverkan fungerar bättre med egna studiehandledare anställda på skolan.

Graf 8

Jag upplever att våra egna modersmåslärare/studiehandledare har bättre förutsättningar för samverkan som gynnar elevens måluppfyllelse

34 svar

1 Instämmer inte alls

6 Instämmer helt

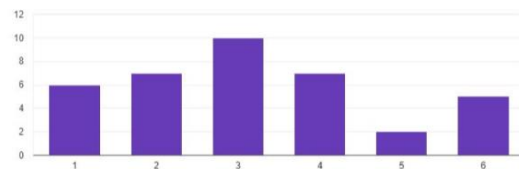
När rektorerna skall besvara frågan "Vi har former för att ge våra egna modersmåslärare/studiehandledare adekvat kompetensutveckling utifrån deras uppdrag"

så ger deras svar en tydlig indikation på att man inte har det. (Se graf 9) Då Språkcentrum har en lång och gedigen kompetens kring kompetensförsörjning till just denna yrkeskategori, så finns här ett utvecklingsområde.

Graf 9

12-Vi har former för att ge våra egna modersmåslärare/studiehandledare adekvat kompetensutveckling utifrån deras uppdrag

37 svar

1 Instämmer inte alls

6 Instämmer helt

13. Minskat behov från och med hösten 2017

Från hösten 2017 har skolornas beställningar av studiehandledning från Språkcentrum minskat avsevärt både i samband med höststarten men även under pågående läsår. I en jämförelse med januari 2017 och januari 2018 har antal medarbetare på Språkcentrum med uppdrag i grundskolan minskat med ca 45 tjänster. Skälen kan vara olika, som t. ex. att fler skolor anställer fler egna studiehandledare, att antalet nyanlända minskar eller att man bedömer att de nyanlända inte längre har behov av studiehandledning för att nå målen för minst godkänt. Språkcentrum har dock även fått tydliga indikationer på att ekonomin är en starkt bidragande faktor, som påverkat antal beställningar negativt. Flera stadsdelar/skolor har uttryckt att man inte har "råd" att beställa studiehandledning. Informationen är både muntlig eller förmedlad via mejl. Ett exempel lyder: "Jag kommer p.g.a. vår ekonomiska ram behöva säga upp en stor del av vår studiehandledning." Detta innebär att nyanlända elever inte får det stöd för att nå målen som de har rätt till. Det är dessutom en kortsiktig besparing som kan bli mer kostsamt på lång sikt. I det här sammanhanget blir det

svårt att leva upp till ”*Jämlikt Göteborg – hela staden socialt hållbar*”, då nyanlända elevers förutsättningar skiljer sig åt beroende på vilken skola eleven går på.

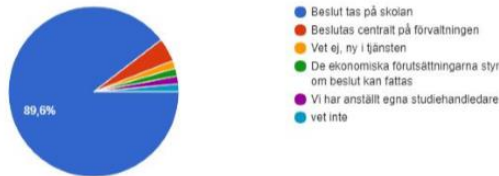
När Språkcentrum får in avbeställningar under pågående läsår påverkar detta organisationen. Språkcentrum har alltid som ambition att frigöra lärare från uppdrag, som har avbeställts, men det bygger på att det finns andra uppdrag att tilldela berörd medarbetare. När det är många timmar som avbeställs, kan det därför ta lite tid för att lösa detta. Under den tiden fortsätter uppdraget / fakturering på avbeställande skola

Av enkätsvaren från rektorerna så framgår det att beslutsprocessen för beställning av studiehandledning för nyanlända via Språkcentrum så ligger beslutet till övervägande del på skolan. (Se graf 10). Samma sak gäller beslutsprocessen i vilken omfattning som ska gälla. (Se graf 11)

Graf 10 Svar från 67 rektorer.

8-Hur ser beslutprocessen ut för beställning av studiehandledning för nyanlända elever – gäller beställning från Språkcentrum:

67 svar

Graf 11 Svar från 67 rektorer.

9-Hur ser beslutprocessen ut när det gäller omfattningen för den nyanlända elevens studiehandledning – gäller beställning från Språkcentrum?

67 svar

